

DLS^{TM} HANDLEDNING

FÖR SKOLÅR 4–6

Birgitta Järpsten
Karin Taube

Exempel

Förlagsredigering: Maria Lövfors, Tiina Pukkila.
Grafisk formgivare: Marit Karlsson.
Tryck: Åtta.45 Tryckeri AB, Stockholm, 2017.

Artikelnummer: 280-001

© Birgitta Järpsten, Karin Taube och Hogrefe Psykologiförlaget AB, 2010.

All kopiering förbjuden!

Mångfaldigandet av denna handledning, helt eller delvis, är enligt lag om upphovsrätt förbjudet utan medgivande av Hogrefe Psykologiförlaget AB. Förbudet avser både text och illustrationer, och gäller varje form av mångfaldigande; genom tryckning, dublicering, digitalisering et cetera.

Exempel

Förord

Diagnostiska läs- och skrivprov (DLS) är en serie material för kartläggning av grupper och enskilda elevers färdigheter i läsning och skrivning, med en mycket lång tradition inom svenskt skolväsende. Under 1950- och 1960-talen standardiserades delprov för tillämpning i skolår 1 till och med skolår 9 vid Lärarhögskolan i Stockholm. Under 1990-talet har Psykologiförlaget i samverkan med Birgitta Järpsten och Karin Taube konstruerat och standardiserat DLS för skolår 4–6. Vidare har Birgitta Järpsten utarbetat DLS för skolår 2 och 3 samt under 2001–2002 konstruerat och standardiserat delproven Rättstavning, Ordförståelse, Läsastighet och Läsforståelse för skolåren 7–9 och år 1 i gymnasiet. Därefter utarbetades år 2004 provet DLS Bas för de första skolåren, år 1 och 2 av Birgitta Järpsten.

Hogrefe Psykologiförlaget gav 2009 i uppdrag åt undertecknade att revidera och nykonstruera DLS-proven för år 4–6, vars nya version nu föreligger. Den nya versionen omfattar liksom den tidigare deltesten Rättstavning, Ordförståelse, Läsastighet och Läsforståelse. Ett stort tack riktar vi till Monica Larsson vid Högskolan i Kalmar som möjliggjort genomförandet av pilotstudien och normeringen av DLS samt till de 2000 elever, deras lärare, speciallärare och intresserade skolledare som medverkat vid förstudier, pilotundersökning och standardisering av delproven i skolor över hela landet.

DLS är mycket lämpligt att använda för att på ett objektivt sätt finna grunder för beslut om resursfördelning, eftersom elevernas resultat på delproven är jämförbara då de överförs till en standardskala, kallad Stanine-skala. Tack vare föreliggande version av DLS är det möjligt att följa elevers läs- och skrivutveckling genom i stort sett hela deras skolgång – från skolår 1 till och med år 1 i gymnasiet – med delprov konstruerade för att mäta basfärdigheter inom skolämnet svenska.

I denna handledning beskrivs delproven, presenteras skilda anvisningar för att administrera dem och ges riktlinjer för att kunna tolka resultaten på de enskilda delproven. Vidare redovisas i det sista kapitlet mål för grundskolans undervisning i ämnet svenska såsom de presenteras i det nya kursplaneförslaget från Skolverket i mars 2010.

Enligt det nya kursplaneförslaget ska undervisningen i svenska bland annat behandla följande ”centrala innehåll” i skolåren 4–6: ”Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier, samt för att urskilja

texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna.” Olika lässtrategier finns detaljerat beskrivna i denna handledning och mäts i delprovet Läsförståelse. Det ”centrala innehållet” för skrivning är ”Språkets struktur med meningsbyggnad, huvudsatser, bisatser, stavningsregler, skiljetecken, ords böjningsformer och ordklasser.”

Den nuvarande kursplanen innehåller mål för skolår 5, medan Skolverkets nya kursplaneförslag istället innehåller krav för ”godtagbara kunskaper” i slutet av skolår 6. Förslaget kunskapskrav täcker in samtliga de centrala aspekter som DLS för skolår 4–6 innehåller, vilket gör DLS-proven till ett mycket användbart redskap även med kommande kursplan. Förslaget innehåller krav på att eleverna ska kunna läsa ”med flyt”, vilket prövas i delprovet Lëshastighet. I delprovet Läsförståelse prövas om eleven uppfyller kravet att återge ”grundläggande delar av innehållet och handlingen” samt att utifrån givna frågor göra ”enkla beskrivningar av orsaker och konsekvenser i texten”. Detta kräver i sin tur ett grundläggande ordförråd, något som prövas i de båda delproven Läsförståelse och Ordförståelse. I DLS-provet Rättstavning prövas om eleverna uppfyller kravet att ”med viss säkerhet” använda ”de vanligaste reglerna för stavning”.

I slutkapitlet redovisas även den förändring av svenska elevers läs- och stavningsförmåga som ägt rum de senaste femton åren.

Stockholm i maj 2010

Birgitta Järpsten

Karin Taube

Innehållsförteckning

Förord	3
Kapitel 1	9
Introduktion till DLS för skolår 4–6	11
För lärare som vill utvärdera undervisningen	12
För skolläringar som ska fördela resurser	12
De fyra delproven	12
Rättstavning 1 och Rättstavning 2	13
Syfte	13
Innehåll	13
Utvärdering	13
Ordförståelse	14
Syfte	14
Innehåll	14
Utvärdering	14
Läshastighet – ”Draken i månskenet” och ”I isbjörnens rike”	14
Syfte	14
Innehåll	14
Utvärdering	15
Läsförståelse	15
Syfte	15
Innehåll	15
Utvärdering	15
Kapitel 2	17
Konstruktion och standardisering av DLS för skolår 4–6	19
Förstudie	19
Pilotundersökning	21
Normering och standardisering	22
Psykometriska egenskaper	25
Reliabilitet	25
Medelfel	26
Validitet	26
Begreppsvaliditet	27
Kriterievaliditet	28
Interkorrelationer	28
Elever med annat modersmål än svenska	30

Kapitel 3	33
Särskilda anvisningar till lärare vid genomförandet	35
Rättstavning 1	35
Rättstavning 2	38
Ordförståelse	41
Läshastighet – Draken i månskenet	43
Läshastighet – I isbjörnens rike	45
Läsförståelse – första tillfället – texterna 1 och 2	47
Läsförståelse – andra tillfället – texterna 3 och 4	50
Kapitel 4	53
Rättningsnycklar	55
Rättstavning 1 och 2	55
Ordförståelse	58
Läshastighet – Draken i månskenet	59
Läshastighet – I isbjörnens rike	60
Läsförståelse	61
Kapitel 5	63
Tolkning och omvandling av råpoäng med Stanineskalan	65
Rättstavning 1 och 2	66
Rättning och poängsättning	66
Jämförelse med normgrupp	67
Kvalitativ analys	67
Ordförståelse	68
Rättning och poängsättning	68
Jämförelse med normgrupp	68
Kvalitativ analys	69
Läshastighet – Draken i månskenet	70
Rättning och poängsättning	70
Jämförelse med normgrupp	70
Kvalitativ analys	71
Läshastighet – I isbjörnens rike	72
Rättning och poängsättning	72
Jämförelse med normgrupp	72
Kvalitativ analys	73
Läsförståelse	74
Rättning och poängsättning	74
Jämförelse med normgrupp	78
Kvalitativ analys	78

PISA-projektets aspekter av läsförståelse	79
Informationssökning	79
Tolkning	80
Uppgifternas svårighetsgrad uttryckt i andelen elever som klarar att lösa dem	81
Kapitel 6	83
Kursplanen i svenska förändras – liksom elevernas färdigheter	85
Förändringar i elevernas läs- och stavningsförmåga 1995–2009	87
Nationella och internationella utvärderingar av läsförmåga	92
Avslutande diskussion	93
Kapitel 7	95
Normtabeller	95
Litteraturlista	103

Appendix A innehåller följande tabeller:

- A1 Andelen elever i skolår 4 som besvarat uppgifterna i delprovet Rättstavning 1 korrekt (N=311)
- A2 Andelen elever i skolår 5 som besvarat uppgifterna i delprovet Rättstavning 1 korrekt (N=269)
- A3 Andelen elever i skolår 6 som besvarat uppgifterna i delprovet Rättstavning 1 korrekt (N=334)
- A4 Andelen elever i skolår 4 som besvarat uppgifterna i delprovet Rättstavning 2 korrekt (N=378)
- A5 Andelen elever i skolår 5 som besvarat uppgifterna i delprovet Rättstavning 2 korrekt (N=252)
- A6 Andelen elever i skolår 6 som besvarat uppgifterna i delprovet Rättstavning 2 korrekt (N=337)
- A7 Andelen elever i skolår 4 som besvarat uppgifterna i delprovet Ordförståelse korrekt (N=715)
- A8 Andelen elever i skolår 5 som besvarat uppgifterna i delprovet Ordförståelse korrekt (N=522)

- A9 Andelen elever i skolår 6 som besvarat uppgifterna i delprovet Ordförståelse korrekt (N=693)
- A10 Presentation av antalet ord som motsvaras av varje enskild uppgift (distraktor) i delprovet Läsastighet "Draken i månskenet"
- A11 Presentation av antalet ord som motsvaras av varje enskild uppgift (distraktor) i delprovet Läsastighet "I isbjörnens rike"
- A12 Läsastighetsuppgifter definierade utifrån lässtrategi, text 1
- A13 Läsastighetsuppgifter definierade utifrån lässtrategi, text 2
- A14 Läsastighetsuppgifter definierade utifrån lässtrategi, text 3
- A15 Läsastighetsuppgifter definierade utifrån lässtrategi, text 4

Appendix B

Ordförklaringar

127

Bilaga

Kartlägningsprofil med hjälp av DLS för skolår 4–6
Underlag för utvecklingssamtal

130

Kapitel 1

Exempel

Introduktion till DLS för skolår 4–6

Målsättningen med de diagnostiska läs- och skrivproven, DLS, för de aktuella skolåren är i första hand att

- utgöra ett naturligt inslag i skolarbetet
- främst administreras som grupprov i screeningsyfte
- pröva väsentliga sidor av läs- och skrivutvecklingen
- informera om gruppens och enskilda elevers färdigheter i relation till normer – och på så vis rikta uppmärksamheten mot de elever som särskilt bör följas i sin läs- och skrivutveckling
- användas som underlag vid resursfördelning.

För lärare som vill utvärdera undervisningen

DLS för skolår 4–6 är grupprov och ska i första hand användas för så kallad screening, en objektiv metod som syftar till att ge läraren en översiktlig och allmän bild av gruppens och enskilda elevers färdigheter med avseende på vad delproven mäter. Används resultaten på ett meningsfullt sätt är de lärarens redskap för att fånga upp dem som kommit till korta i sin läs- och skrivutveckling i jämförelse med jämnåriga elever. En screening är emellertid mer än så. Den är även ett pedagogiskt verktyg för att utvärdera om undervisningen har önskad effekt. På så sätt kan resultaten från en screening ligga till grund för den fortsatta planeringen av undervisningen i gruppen. Är det så att hela gruppen behöver mer träning inom vissa områden, behöver en mindre grupp elever särskilt stöd i undervisningen eller behövs individuellt utformade åtgärdsprogram för några enskilda elever? Denna typ av utvärdering är möjlig eftersom delproven i DLS är standardiserade och normerade. Flertalet diagnostiska prov, till exempel Skolverkets nationella och diagnostiska prov, ger inte möjlighet till denna normjämförelse.

Vid administrering av delproven gäller samma förhållningssätt som vid andra grupprov inom skolan. Prövningen ska genomföras på det sätt som beskrivs i de särskilda anvisningarna för respektive prov vad gäller instruktioner, tidsbegränsningar med mera. Det är dessutom viktigt att prövningen genomförs under *oktober månad*, samma månad som stan-

andardiseringen skedde, så att man kan få en korrekt bedömning av elevernas läs- och skrivförmåga vid normjämförelser.

För att få kunskap om en enskild elevs aktuella färdigheter i läsning och skrivning kan DLS för skolår 4–6 användas när som helst under läsåret. I dessa fall ska ingen normjämförelse göras, utan syftet med en prövning är då att snabbt få översiktlig information om den enskilde elevens starka respektive svaga sidor i läsning och skrivning. DLS kan även användas för enskilda elever för att se förändringar över tid och på så sätt utvärdera om insatser inom undervisningen positivt bidragit till elevens läs- och skrivutveckling.

Eftersom DLS för skolår 4–6 är tänkt att ingå som en naturlig del i skolarbetet för att kunna följa klassens läs- och skrivutveckling är klassläraren, svenskläraren eller specialläraren mest lämpad att administrera delproven. Det krävs att läraren är väl insatt i tillvägagångssättet vid grupprov och van vid att tolka resultat av standardiserade prov för att en kvalitativ analys och utvärdering av gruppens och enskilda elevers resultat ska kunna ske.

För skolledning som ska fördela resurser

DLS för skolår 4–6 innefattar samma typ av delprov som de som ingår i DLS-serien från de tidigaste skolåren till det första gymnasieåret. Detta gör det möjligt att följa läs- och skrivutvecklingen hos eleverna från 7 till 16 års ålder. Samtliga delprov är utformade så att de är lätta att administrera och utvärdera. De är standardiserade i stora elevgrupper – totalt har 2000 elever medverkat i aktuella åldrar – och den psykometriska kvalitetssäkringen visar upp mycket goda resultat. Detta sammantaget innebär att en prövning med DLS-proven ger mycket tillförlitliga resultat, som med fördel kan ligga till grund för en resursfördelning på skolan.

De fyra delproven

DLS för skolår 4–6 omfattar fyra delprov: Rättstavning, Ordförståelse, Lëshastighet och Läsförståelse. Dessa grupprov är gemensamma för alla tre åren, vilket framgår av normtabellerna. Delproven Rättstavning och

Läshastighet finns i två alternativa versioner med olika svårighetsgrad. I de följande avsnitten beskrivs de fyra delproven.

Rättstavning 1 och Rättstavning 2

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas stavningsförmåga vid skrivning av vanliga ord.

Innehåll

Diktamensskrivning, där de 36 provningsorden är insatta i meningar som dikteras av läraren. Delprovet finns i två alternativa versioner med något olika svårighetsgrad. Som framgår av normtabellerna är provningsorden i Rättstavning 1 något lättare att stava än orden i Rättstavning 2. Vid en första provning bör därför alltid Rättstavning 1 väljas. Provningsorden i delproven omfattar i huvudsak den ljudenligt grundade stavningen. Endast några få uppgifter innehåller exempel på dubbelteckning och ljudstridig stavning för att ge en översiktlig täckning av stavningsregistret.

Utvärdering

Antalet korrekt stavade ord utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximal råpoäng är 36 i vart och ett av delproven. Riktlinjer för rättning av proven redovisas i kapitel 4, sidan 55. Det är viktigt att dessa följs noga så att elevernas stavningsresultat bedöms på samma sätt som vid standardiseringen.

På svarsblanketten till delprovet finns ett analyschema som underlättar en systematisering av en elevs felstavningar. I appendix A, tabell A1–A6 presenteras varje uppgifts lösningsfrekvens för båda delproven som stöd för en kvalitativ analys. Utförd analys är ett underlag för ett individuellt åtgärdsprogram i stavning.

Rättstavning 1 och Rättstavning 2 ger även god information om elevens handskrift och handmotorik vid skrivning.

Exempel

Ordförståelse

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas allmänna förmåga att läsa och förstå ord och uttryck hämtade ur texter för aktuella åldrar.

Innehåll

Tystläsningsuppgifter som omfattar 40 prövningsord eller uttryck. De ingår i en fras som avslutas med fyra svarsalternativ där eleven markerar ett av dem. Orden, som tillhör ordklasserna substantiv, verb eller adjektiv, och uttrycken är hämtade ur såväl skönlitterära texter som texter med karaktär av sakprosa.

Utvärdering

Antalet korrekt lösta uppgifter utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximal råpoäng är 40. I tabell A7–A9 i appendix A presenteras varje uppgifts lösningsfrekvens som stöd för en kvalitativ analys av elevens resultat på delprovet.

Läshastighet – ”Draken i månskenet” och ”I isbjörnens rike”

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas förmåga att läsa snabbt med bibehållen förståelse.

Innehåll

Tystläsningsuppgifter bestående av en sammanhängande text med uppgifter. Till texten ”Draken i månskenet” finns det 35 uppgifter och till ”I isbjörnens rike” finns 32 uppgifter. Delprovet är starkt tidsbegränsat. Uppgifterna består av parenteser, kallade distraktorer, som är utlagda i texten med jämna mellanrum. I början av texten är de placerade något tätare än i slutet av texten. Distraktorerna (parenteserna) består av tre alternativa ord varav ett passar in i textsammanhanget. Det rätta alternativet framgår tydligt av sammanhanget. Distraktorerna tjänar i första hand syftet att visa hur långt eleven hunnit läsa med bibehållen förståelse under den begränsade lästiden. Eleven markerar det ord i parentesen som han eller hon tycker passar bäst i textsammanhanget.

Delprovet finns i två alternativa versioner med olika svårighetsgrad. Vid prövning i år 4 samt av elever med svårigheter i läsning är texten "Draken i månskenet" lämpligast. Den versionen har en anpassad text som är mer lättläst och även en lästid som är längre än vad som gäller för versionen "I isbjörnens rike".

Utvärdering

Antalet korrekt lösta uppgifter utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximal råpoäng är 35 och 32 för respektive version. I appendix A, tabell A10 och A11, presenteras lösningsfrekvens för varje uppgift i såväl texten "Draken i månskenet" som "I isbjörnens rike". Detta till stöd för en kvalitativ analys av elevers resultat på delprovet. I tabellerna framgår också hur många ord eleven har hunnit läsa fram till varje distraktor (parentes). Det kan ge värdefull pedagogisk information om elevens läsförmåga i förhållande till övriga elevers läsförmåga och textens svårighetsgrad.

Läsförståelse

Syfte

Att ge en allmän uppfattning om elevernas förmåga att läsa och förstå olika typer av texter.

Innehåll

Tystläsningsuppgifter bestående av fyra texter som läses uppdelat på två prövningstillfällen med tillsammans 44 uppgifter som ska besvaras utifrån textinnehållet. Vid varje provtillfälle administreras två texter. Frågorna till texterna prövar olika aspekter av läsförståelse som att lokalisera detaljer i texter, förståelse av olika uttryck och ord, att uppfatta berättelsens ordningsföljd samt att dra slutsatser ur texten. Tre av frågorna har öppna svar och mäter elevernas förmåga att reflektera över den lästa texten.

Utvärdering

Antalet korrekt besvarade uppgifter utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Delprovet innehåller 44 uppgifter samt tre frågor med öppna svar som rätt besvarade ger två poäng var. Maximala

antalet råpoäng är alltså 47 på delprovet. Riktlinjer för rättning av delprovets öppna svar redovisas i kapitel 5, sidorna 74–77. Det är viktigt att dessa följs noga så att elevernas läsförståelseresultat bedöms på samma sätt som vid standardiseringen.

Man bör dock ha i åtanke att den prövade läsförståelsen i hög grad är kopplad till de fyra olika texterna samt frågornas karaktär och innehåll, varför det är viktigt att även göra en kvalitativ utvärdering av elevernas provresultat. I appendix A, tabell A12–A15, presenteras en översikt över uppgifternas karaktär och lösningsfrekvens som stöd för den kvalitativa analysen.

Kapitel 2

Exempel

Konstruktion och standardisering av DLS för skolår 4–6

Diagnostiska läs- och skrivprov (DLS) finns för tillämpning från skolår 1 till och med gymnasiet år 1. Detta gör det lättare att följa elevernas utveckling inom samma huvudområden genom hela deras skolgång. Rättstavning, ordförståelse, läshastighet och läsförståelse är de basfärdigheter i ämnet svenska som valts för prövning. Syftet med delproven är att de ska fungera som screening; de är av översiktskaraktär. De ska i första hand användas som grupprov samt vara lätta att administrera och utvärdera. Vidare ska de uppmärksamma lärare på vilka elever som är svagpresterande i jämförelse med jämnåriga och i behov av fördjupande kartläggning med individuella diagnostiska prov. Samtidigt ger resultaten ett incitament för läraren att reflektera över undervisningens innehåll.

Under hösten 2008 inleddes arbetet med revidering och nykonstruktion av DLS för skolår 4–6. Utgångspunkten var att de deltest som fortfarande efter femton år visade sig vara adekvata skulle behållas i probvatteriet och endast få nya normer. Vissa deltest i rättstavning och läshastighet kom att kvarstå från den tidigare DLS-versionen. Dessa har därmed fått en intressant dimension eftersom normeringsresultaten från åren 1995–96 kan jämföras med normeringen 2009 och eventuella skillnader analyseras. Mot bakgrund av de skolreformer och kunskapsdiskussioner som förekommit är utvecklingen eller tillbakagången av elevernas prestationer i läsning och stavning mätt med DLS-proven i hög grad intressanta. Se vidare kapitel 6, sidorna 89–94.

Förstudie

Omarbetningen inleddes med en förstudie i november 2008 då 150 elever i en Huddingeskola undersöktes med DLS-proven Rättstavning 1 och 2 samt Ordförståelse. Resultatet blev att de båda versionerna av deltestet Rättstavning förnyades genom att nya bjudningsmeningar konstruerades. Däremot behölls samma uppgiftsord, det vill säga prövningsuppgifterna från det tidigare testet.

Deltestet Ordförståelse måste till vissa delar få en nykonstruktion eftersom provet konstaterades vara för svårt för dagens elever. Ett staninevärde på 5 hade varit jämförbart med normeringsunderlaget från 1996, men förstudien visade att medeltalen var stanine 3.3 för år 4, stanine 3.6 för år 5 och stanine 3.7 för år 6. Vid förstudien ombads eleverna att vid varje uppgift markera om de fann uppgiften svår. Med detta som utgångspunkt togs 15 uppgifter bort och därmed återstod 21 uppgifter av det gamla provet. Nya uppgifter konstruerades och prövades ut under våren i ett antal klasser i år 4, år 5 och år 6. Utifrån detta resultat beslöts att lägga 19 nya uppgifter till de 21 uppgifterna från det gamla provet och därmed utöka deltestet från 36 till 40 uppgifter .

För läshastighetsproven ansågs texten ”I isbjörnens rike” fortfarande vara välfungerande vad gäller text och distraktorer (parenteser), varför deltestet behölls i sin helhet inför den nya normeringen.

Däremot bestämdes att texten ”Ylva lär sig hundspråk” inte var lämplig och en ny text med uppgifter måste konstrueras. Det nya delprovet kom att innehålla 35 uppgifter infogade i texten ”Draken i månskenet”. Denna text bedömdes lämplig med tanke på innehållet för de aktuella skolåren och det könsneutrala temat om drakar. Texten tillrättalades speciellt för elever i år 4 samt för läsovana elever i de övriga skolåren, bland annat genom större stilstorlek och kortare radlängd. Delprovet utprövades i omgångar under våren 2009 varefter lästiden slutligen fastställdes till sex minuter.

Under våren 2009 konstruerades också delprovet Läsförståelse då texter söktes som kunde upplevas intressanta och stimulerande att läsa för eleverna på denna nivå. Hälften av texterna skulle ha ett skönlitterärt innehåll och hälften en fackanknuten karaktär. Texterna med sina uppgifter skulle kunna administreras vid två olika tillfällen, så att genomförandet av provet inte upplevdes alltför tröttande för eleverna. Fem texter valdes ut och anpassades så att de skulle kunna vara underlag för denna typ av läsförståelseprov. Därefter konstruerades och sammanställdes för var och en av texterna ett flertal uppgifter rörande informationssökning, ordförståelse och tolkning av texten. Se appendix A tabell A12–A15, där det framgår vilken lässtrategi som krävs för var och en av uppgifterna. Alla svar sammanräknas till råpoäng och utgör grund för bedömning av elevernas prestation i läsförståelse.

Pilotundersökning

En pilotundersökning genomfördes under maj 2009 med delproven Ordförståelse, Läsastighet med "Draken i månskenet" och Läsastighet. De övriga deltesten (Rättstavning 1 och 2 samt Läsastighet "I isbjörnens rike") som ingår i de fullständiga DLS-proven ansågs klara och ingår endast i den slutliga normeringen för att då få aktuella normer. Sammanlagt deltog 630 elever från skolåren 4 och 6 ur 31 klasser över hela landet. Undersökningen genomfördes vid två olika tillfällen.

Som nämnts ovan visade det sig i förstudien av delprovet Ordförståelse att elevernas medelresultat sjunkit märkbart i jämförelse med den tidigare normeringen, varför en omarbetning av provet blev aktuell. Pilotversionen av ordförståelseprovet bestod av sammanlagt 44 uppgifter, varav en del hade behållits från ursprungsversionen och resten var nykonstruerade. Medelvärdet i pilotstudien för pojkar i skolår 4 och skolår 6 var 28.6 respektive 34.5 råpoäng samt för flickor 30.2 respektive 35.2 råpoäng. Som tidigare nämnts skedde en noggrann analys av de ingående uppgifterna och 40 av 44 uppgifter i pilotundersökningen behölls, varav 21 ursprungliga och 19 nykonstruerade. De ursprungliga 21 uppgifterna har en genomsnittlig lösningsfrekvens av 77.7 procent och när de nya 19 uppgifterna läggs till blir den genomsnittliga lösningsfrekvensen 81.8 procent. Ordförståelseprovet har alltså med de nya uppgifterna blivit väsentligt lättare (4 procentenheter), vilket var avsikten med omarbetningen.

Resultatet från pilotundersökningen av läsastighetsprovet "Draken i månskenet" visar att provet och de ingående 35 uppgifterna kunde skilja mellan elever i de olika skolåren avseende läsastighet. Pojkar i skolår 4 och 6 fick medelvärden på 14.0 respektive 18.2 råpoäng och flickor 15.3 respektive 20.2. Pilotundersökningen visade också att fyra av distraktionerna (parenteser med ord) fungerade mindre bra och dessa har därför ändrats inför normeringsversionen. Även övningsuppgiften visade på vissa problem vid utprovningen. Den har också ändrats så att den blivit tydligare.

En delstudie av läsastighetsprovet har gjorts på 40 av de deltagande eleverna i år 4 och 60 av eleverna i år 6. Analysen av denna studie visade att medelvärdet för de 35 uppgifterna i år 4 och år 6 var 16.5 respektive 22 råpoäng. Provet tycks alltså kunna skilja mellan skolåren.

I denna provtyp är den exakta lästiden helt avgörande. För att få underlag att bedöma lämplig tidsåtgång i provet "Draken i månskenet" ombads eleverna att under läsningen markera hur långt de hunnit läsa vid fyra minuter, fem minuter och vid sluttiden sex minuter. Resultatet ledde till att lästiden för slutprovet bestämdes till sex minuter.

I pilotversionen av läsförståelseprovet, som innehöll fem texter och 59 uppgifter, visade resultatet att flickorna fick ett bättre medelresultat i båda skolåren. I skolår 4 fick pojkarna medelvärdet 39.7 och flickorna 41.8, medan pojkarna i skolår 6 fick medelvärdet 43.8 och flickorna 48.0. Efter pilotundersökningen och granskningen av erhållna resultat behölls fyra av de utprovade texterna med tillhörande uppgifter.

Effektstorleken för samtliga uppgifter är 0.24 i år 4 och 0.50 i år 6 till flickornas fördel. Det sammanlagda testresultatet har ett medelvärde av 42.7 råpoäng för år 4 och 46.8 råpoäng för år 6, vilket visar att provet skiljer väl mellan skolåren.

Normering och standardisering

Under oktober 2009 genomfördes standardiseringen av samtliga delprov: Rättstavning, Ordförståelse, Läsastighet och Läsförståelse. Sammanlagt 37 skolor och 2119 elever i skolåren 4, 5 och 6 kom att delta. Skolorna rekryterades från såväl storstadsregioner som landsort i olika delar av landet.

DLS-proven administrerades vid tre tillfällen. Under det första tillfället administrerades proven i rättstavning och ordförståelse. Vid det andra tillfället administrerades läshastighetsprovet "Draken i månskenet" samt de två första texterna i läsförståelseprovet. Vid det tredje och avslutande tillfället administrerades läshastighetsprovet "I isbjörnens rike" samt de två sista texterna i läsförståelseprovet.

Eftersom rättstavningsprovet består av två versioner, Rättstavning 1 och Rättstavning 2, fick hälften av de deltagande skolorna genomföra Rättstavning 1 och resterande skolor Rättstavning 2. Detta förfarande gav ändå tillräckligt stort standardiseringsunderlag tack vare det stora antal elever som kom att delta.

I tabell 2.1 på sidan 24 presenteras medelvärden och standardavvikelser för respektive delprov per skolår, kön och totalgrupp. Av tabellen

framgår att elever i högre skolår genomgående får bättre resultat i alla delprov, vilket sannolikt hänger samman med undervisningens betydelse för utvecklingen av de testade förmågorna hos eleverna. Pojkars och flickors medelvärden i skolår 4 skiljer sig inte nämnvärt från varandra, däremot verkar skillnaderna mellan könen öka i takt med skolåren. Flickornas medelvärden för samtliga delprov i år 6 tenderar därmed att vara något högre än pojkarnas.

Exempel

Ordförklaringar

Administrering

Det sätt som provet ska genomföras på.

Bjudningsmening

När elever ska stava ord i ett rättstavningsprov presenteras de enskilda orden ofta i en mening, en s.k. bjudningsmening.

Distraktor

Felaktigt alternativ i en flervalsuppgift.

Effektstorlek

En statistisk metod för att fastställa storleken och betydelsen av en upptäckt skillnad mellan två mått.

Intern konsistens

En statistisk metod som uppskattar hur väl olika delar av ett prov mäter samma sak.

Item

Uppgift i test, prov eller frågeformulär.

Itemanalys

Psykologisk, innehållsmässig och statistisk granskning av de olika uppgifterna i ett test, prov eller frågeformulär.

Korrelation

Ett statistiskt mått som anger styrkan och riktningen av ett samband mellan två variabler.

Normering

De åtgärder som möjliggör för den som använder ett prov att jämföra det enskilda resultatet med resultaten i en referensgrupp, det vill säga en normgrupp. I normeringen ingår definition och urval av normgrupper, beräkning av medelvärde och standardavvikelse i råpoängfördelningarna, överföring av råpoäng till standardskalor och upprättande av normtabeller.

Pilotundersökning

En mindre studie eller så kallad förutprövning som med hjälp av statistiska analyser (psykometri) bildar underlag för justeringar av provets uppläggning innan en normering genomförs.

Psykometri

Statistiska analysmetoder för att granska och fastställa kvaliteten i test som mäter olika egenskaper hos människan.

Reliabilitet

Ett provs tillförlitlighet. God tillförlitlighet innebär att uppgifterna i provet mäter olika aspekter av samma färdigheter (precision) och att provet ger samma resultat vid upprepade mätningar (stabilitet).

Standardisering

Alla de åtgärder som syftar till att få ett test och en testningsprocedur som gör de enskilda individernas resultat så jämförbara som möjligt. I standardiseringen ingår itemanalys, utformning av regler för administrering och tolkning, undersökning av reliabilitet och validitet samt normering. Att administrera ett standardiserat prov innebär att den som administrerar testet exakt följer de administreringsanvisningar som finns.

Stanineskala

Skala som bygger på en uppdelning av normalfördelningskurvan i nio skalsteg, där det femte skalsteget utgör medelvärdet på skalan. Se sidan 65.

Validitet

Ett provs giltighet. Ett prov med god validitet mäter de färdigheter som det avser att mäta.

Kartlägningsprofil med hjälp av DLS för skolår 4–6

Underlag för utvecklingsamtal

Namn _____

Klass _____

Elevens resultat	Poäng	Staninevärde
------------------	-------	--------------

Rättstavning 1	_____	1 2 3 4 5 6 7 8 9
-----------------------	-------	--------------------------

Skolår _____

Kommentar: _____

_____

Rättstavning 2	_____	1 2 3 4 5 6 7 8 9
-----------------------	-------	--------------------------

Skolår _____

Kommentar: _____

_____

Ordförståelse	_____	1 2 3 4 5 6 7 8 9
----------------------	-------	--------------------------

Kommentar: _____

_____

Elevens resultat	Poäng	Staninevärde
------------------	-------	--------------

Läshastighet Draken _____ **1 2 3 4 5 6 7 8 9**

Kommentar: _____

_____

_____

Läshastighet Isbjörnen _____ **1 2 3 4 5 6 7 8 9**

Kommentar: _____

_____

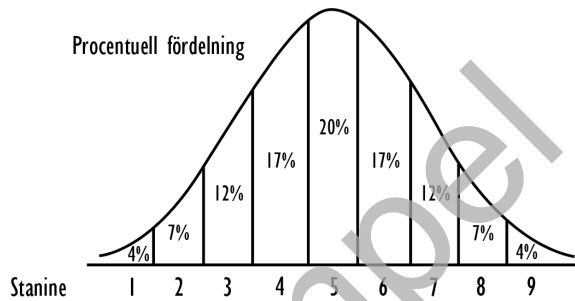
_____

Läsförståelse _____ **1 2 3 4 5 6 7 8 9**

Kommentar: _____

_____

_____

Kopieringsunderlag. Denna sida får kopieras fritt.
 © Birgitta Järpsten och Karin Taube, Hogrefe Psykologiförlaget AB, 2010.

EXEMPEL